

«СХВАЛЕНО»

Вченою Радою
навчально-наукового інституту
післядипломної освіти
« 23 » червня 2023 р.
Протокол № 5

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор закладу вищої освіти з
науково - педагогічної роботи
доцент _____ Володимир
ХОДОРОВСЬКИЙ
« ___ » _____ 2023 р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
циклу тематичного удосконалення лікарів
«СИМПТОМАТИЧНІ ГІПЕРТЕНЗІЇ В КЛІНІЦІ ВНУТРІШНІХ
ХВОРОБ»

Термін навчання– 2 тижні

Кафедра внутрішньої медицини

Тривалість навчання: 10 робочих днів (78 годин)

Лекцій	12
Семінарських занять	12
Практичних занять	24
Самостійної роботи	28
Залік	2
Всього годин	78
Робочих днів	10

Схвалено на засіданні кафедри внутрішньої медицини « 16 » травня 2023 р. (протокол № 21)

Зав. кафедри внутрішньої медицини
д.мед.н., професор

Олександр ФЕДІВ

Схвалено на засіданні організаційно-методичної комісії з післядипломної освіти
« 17 » травня 2023 р. (протокол № 2)

Голова організаційно-методичної комісії
з післядипломної освіти
доцент

Андрій БАМБУЛЯК

«СХВАЛЕНО»

Вченою Радою
навчально-наукового інституту
післядипломної освіти
« 23 » червня 2023 р.
Протокол № 5

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор закладу вищої освіти з
науково - педагогічної роботи
доцент _____ Володимир
ХОДОРОВСЬКИЙ
« ___ » _____ 2023 р.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
циклу тематичного удосконалення для лікарів
«СИМПТОМАТИЧНІ ГІПЕРТЕНЗІЇ В КЛІНІЦІ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ»

Термін навчання – 2 тижні

Кафедра внутрішньої медицини

Мета: підвищити рівень знань і вмінь терапевтів, нефрологів, ендокринологів, урологів, сімейних лікарів з актуальних питань симптоматичних гіпертензій.

№ п/п	Назва тем	Кількість годин				
		Лекції	Семинари	Практичні заняття	Самостійна робота	Разом
1.	Симптоматичні гіпертензії. Проблема, Класифікація.	1	1	2	4	8
2.	Ренопаренхімні артеріальні гіпертензії.	2	1	4	4	11
3.	Реноваскулярні артеріальні гіпертензії	1	1	2	4	8
4.	Ендокринні артеріальні гіпертензії при хворобах наднирників	2	1	2	2	7
5.	Ендокринні артеріальні гіпертензії при хворобах щитовидної залози та гіпофізу	2	1	4	4	11
6.	Артеріальні гіпертензії, що супроводжують статеві ендокринні порушення	1	1	2	2	6
7.	Ендокринні артеріальні гіпертензії при порушеннях гемодинаміки	1	2	2	4	9
8.	Ендокринні артеріальні гіпертензії при хворобах ЦНС	1	2	4	2	9
9.	Симптоматичні АГ внаслідок застосування медикаментів	1	2	2	2	7
10.	Залік					2
11.	Всього	12	12	24	28	78
12.	Разом	12	12	24	28	78

Схвалено на засіданні кафедри внутрішньої медицини « 16 » травня 2023 р. (протокол № 21)

Зав. кафедри внутрішньої медицини
д.мед.н., професор

Олександр ФЕДІВ

Схвалено на засіданні організаційно-методичної комісії з післядипломної освіти

« 17 » травня 2023 р. (протокол № 2)

Голова організаційно-методичної комісії

Тематичний план лекцій
циклу тематичного удосконалення для лікарів
«СИМПТОМАТИЧНІ ГІПЕРТЕНЗІЇ В КЛІНІЦІ ВНУТРІШНІХ
ХВОРОБ»

п/п	Теми лекцій	Кількість навчальних годин
1.	Симптоматичні гіпертензії. Проблема, Класифікація.	1
2.	Ренопаренхімні артеріальні гіпертензії.	2
3.	Реноваскулярні артеріальні гіпертензії	1
4.	Ендокринні артеріальні гіпертензії при хворобах наднирників	2
5.	Ендокринні артеріальні гіпертензії при хворобах щитовидної залози та гіпофізу	2
6.	Артеріальні гіпертензії, що супроводжують статеві ендокринні порушення	1
7.	Ендокринні артеріальні гіпертензії при порушеннях гемодинаміки	1
8.	Ендокринні артеріальні гіпертензії при хворобах ЦНС	1
9.	Симптоматичні АГ внаслідок застосування медикаментів	1
	Всього	12

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
Практичних занять циклу тематичного удосконалення для лікарів
«СИМПТОМАТИЧНІ ГІПЕРТЕНЗІЇ В КЛІНІЦІ ВНУТРІШНІХ
ХВОРОБ»

№ п/п	Теми практичних занять	Кількість навчальних годин
1.	Симптоматичні гіпертензії. Етіологія. Класифікація. Діагностика. Принципи лікування.	2
2.	Виявлення хворих з симптоматичними вторинними АГ. Робочі класифікації.	4
3.	Епідеміологія вторинних симптоматичних АГ. Помилки в діагнозі, що спричиняють неефективність лікування.	4
4.	Особливості виявлення ренопаренхімних і реноваскулярних АГ та сучасні підходи до їх лікування. Посттрансплантаційні АГ. Клініка. Тактика лікаря.	2
5.	Вторинні симптоматичні артеріальні гіпертензії ендокринного генезу: при порушенні функції	2

	наднирників, щитовидної залози, гіпофізу, статевих залоз. Особливості. Диференційовані підходи до корекції стану хворих.	
6.	Особливості перебігу вторинних артеріальних гіпертензій у пацієнтів із захворюваннями ЦНС: пухлинах мозку, енцефалітах, черепно-мозкових травмах, ураженнях лімбічної системи.	4
7.	Діагностика АГ у пацієнтів з гемодинамічними порушеннями: недостатністю клапанів аорти, повною атріо-вентрикулярною блокадою, артеріовенозною аневризмою, коарктацією, атеросклерозом чи панартеїтом аорти, порушеннями кровообігу в сонних та хребтових артеріях, поліцитемії. Диференційовані підходи до лікування.	2
8.	Симптоматичні АГ внаслідок застосування медикаментів.	4
	Всього	24

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
семінарських занять циклу тематичного удосконалення для лікарів
«СИМПТОМАТИЧНІ ГІПЕРТЕНЗІЇ В КЛІНІЦІ ВНУТРІШНІХ
ХВОРОБ»

№ п/п	Теми семінарських занять	Кількість навчальних годин
1.	Симптоматичні гіпертензії. Сучасний стан проблеми. Класифікація. Регулюючі документи.	1
2.	Ренопаренхімні, реноваскулярні та посттрансплантаційні АГ. Сучасні підходи до їх діагностики, лікування та профілактики.	1
3.	Симптоматичні артеріальні гіпертензії ендокринної природи. Синдром Конна. Хвороба Іценко-Кушінга. Феохромоцитома.	2
4.	Вторинні ендокринні симптоматичні артеріальні гіпертензії при порушенні функції та хворобах щитовидної залози. Гіпер- та гіпотиреоз. Гіперпаратиреоз.	1
5.	Вторинні гіпофізарні симптоматичні артеріальні гіпертензії. Акромегалія. АГ при порушеннях функції статевих залоз.	1
6.	Симптоматична АГ при захворюваннях ЦНС.	2
7.	Симптоматична АГ у пацієнтів з гемодинамічними порушеннями.	2

8.	Симптоматичні АГ внаслідок застосування медикаментів.	2
	Всього	12

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
тем для самостійної роботи циклу тематичного удосконалення для
лікарів
«СИМПТОМАТИЧНІ ГІПЕРТЕНЗІЇ В КЛІНІЦІ ВНУТРІШНІХ
ХВОРОБ»

№ п/п	Теми семінарських занять	Кількість навчальних годин
1.	Вторинні артеріальні гіпертензії: актуальність та причини виникнення; порядок формулювання діагнозу. Особливості діагностики, диференціальної діагностики, принципи та диференційована тактика лікування, індивідуалізація оптимальних методів лікування та ведення пацієнта. Диференційована профілактика. Прогноз. Експертиза працездатності.	4
2.	Ниркові артеріальні гіпертензії та особливості їх розвитку при аномаліях нирок та ниркових судин, діабетичній нефропатії, полікістозі нирок, уратній нефропатії, інтерстиціальному нефриті.	2
3.	Вторинні артеріальні гіпертензії при системних захворюваннях з ураженням нирок. Особливості лікувальної тактики.	4
4.	Особливості діагностики, диференційованого лікування та профілактики вторинної симптоматичної артеріальної гіпертензії при метаболічному синдромі.	2
5.	Симптоматична артеріальна гіпертензія при дифузному токсичному зобі, подагрі, гіпотиреозі. Епідеміологія, Причини виникнення. Первинна та вторинна профілактика. Позанаднирникова альдостерон утворююча пухлина. Лікувальна тактика.	4
6.	Вторинна артеріальна гіпертензія при апное під час сну. Причини. Класифікація. Діагностика. Лікувальна тактика. Профілактика.	2
7.	Вторинні артеріальні гіпертензії у вагітних. Причини. Патогенез. Класифікація. Лікувальна тактика. Профілактика виникнення ускладнень, що загрожують життю матері та плода.	4
8.	Алкогольна вторинна артеріальна гіпертензія. Контроль за припиненням вживання алкоголю. Резистентна вторинна артеріальна гіпертензія. Псевдорезистентна вторинна артеріальна гіпертензія.	4

9.	Немедикаментозні методи лікування та профілактики вторинної симптоматичної артеріальної гіпертензії.	2
	Всього	28

ПЕРЕЛІК ОBOB'ЯЗKOBИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Інтегральна компетентність (ІК)	Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі внутрішньої медицини застосовуючи теоретичні знання, практичні навички та вміння з метою надання в фаховій, високоякісній медичній допомозі за спеціальністю «Внутрішні хвороби»
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 01. Знання основ законодавства України про охорону здоров'я та їх застосування у щоденній практиці.</p> <p>ЗК 02. Здатність до абстрактного мислення, пошуку, аналізу, синтезу, опрацювання інформації, зокрема з різних джерел та у взаємозв'язку зі своєю сферою діяльності.</p> <p>ЗК 03. Спроможність до самооцінки власних досягнень та підвищення їх рівня.</p> <p>ЗК 04. Спроможність усно і письмово спілкуватися державною мовою при заповненні медичної документації та спілкуванні з пацієнтами.</p> <p>ЗК 05. Уміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології, володіння навичками роботи з комп'ютерною технікою.</p> <p>ЗК 06. Спроможність до критичного мислення, аналізу та вирішення ситуативних проблем в медичній практиці.</p> <p>ЗК 07. Дотримання деонтологічних норм у професійній діяльності (належна професійна поведінка).</p> <p>ЗК 08. Здатність до адаптації, дії в новій ситуації, бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК 09. Спроможність реалізувати систему знань і практичних умінь щодо забезпечення здорового способу та безпеки власного життя і пацієнтів, сприяти усуненню його негативних впливів на здоров'я суспільства, сприяти підвищенню якості життєво-важливих складових (вода, повітря, харчові продукти і т. д.).</p> <p>ЗК 010. Демонстрування соціальної активності та відповідальної громадянської позиції у лікарській діяльності.</p>

	<p>ЗК 11. Спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.</p> <p>ЗК 12. Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень.</p> <p>ЗК 13. Спроможність діагностувати: визначати попередній, клінічний, заключний, супутній діагноз, невідкладні стани.</p> <p>ЗК 14. Спроможність до визначення тактики, методів та надання екстреної та невідкладної медичної допомоги за міжнародними протоколами.</p> <p>ЗК 15. Знати покази, протипокази, побічні дії препаратів які використовуються в лікарській практиці та побічну дію з боку препаратів, які приймаються пацієнтом системно.</p>
<p>Організаційно-управлінські компетентності (ОУК)</p>	<p>ОУК 01. Здатність адаптуватися до нових умов і ситуацій та спроможність автономно діяти у них.</p> <p>ОУК 02. Спроможність до роботи у команді, зокрема у міждисциплінарній та інтернаціональній.</p> <p>ОУК 03. Комунікативна компетентність: спроможність до ефективної професійної та міжособистісної комунікації, вміння спілкуватися з людьми з особливими потребами, дітьми та особами літнього віку.</p> <p>ОУК 04. Лідерство у розробці та впровадженні інновацій та їх використання у професійній діяльності.</p> <p>ОУК 05. Продемонструвати особисту відповідальність та залучати інших осіб до роботи з метою покращення системи надання допомоги пацієнтам</p> <p>ОУК 06. Вміння визнавати власні помилки та запобігати, мінімізувати негативні наслідки.</p> <p>ОУК 07. Демонстрування лідерських навичок, уміння приймати рішення та брати на себе відповідальність за управління ситуацією, вміння делегувати завдання іншим членам команди.</p> <p>ОУК 08. Спроможність до організації правового забезпечення та менеджменту професійної діяльності.</p> <p>ОУК 09. Здатність виконувати професійні обов'язки в умовах численних конкуруючих вимог</p> <p>ОУК 10. Реагувати на комплексні медичні проблеми кожного пацієнта і населення в цілому, працюючи з ними на високопрофесійному рівня для досягнення ефективних результатів діяльності системи охорони здоров'я.</p>

**Професійні
компетентності
(ПК)**

ПК 01. Керуватися чинним законодавством України про охорону здоров'я та нормативно-правовими актами, що визначають діяльність лікарів та закладів охорони здоров'я.

ПК 02. Знати організацію системи терапевтичної допомоги населенню, швидкої і невідкладної допомоги.

ПК 03. Вміння проводити профілактику, діагностику та лікування внутрішніх захворювань та їх ускладнень, у тому числі знати особливості перебігу цих недуг у період вагітності, пери менопаузи та у пацієнтів старших вікових категорій.

ПК 04. Вміння проводити профілактику, діагностику та лікування хвороб органів дихання та професійних хвороб.

ПК 05. Вміння проводити профілактику, діагностику та лікування хвороб серцево-судинної системи та їх ускладнень.

ПК 06. Вміння проводити профілактику, діагностику та лікування хвороб органів травлення та їх ускладнень.

ПК 07. Вміння проводити профілактику, діагностику та лікування хвороб нирок та їх ускладнень .

ПК 08. Вміння проводити профілактику, діагностику та лікування хвороб органів кровотворення та їх ускладнень.

ПК 09. Вміння проводити профілактику, діагностику та лікування хвороб ендокринної системи та обміну речовин, а також їх ускладнень.

ПК 10. Вміння проводити профілактику, діагностику та лікування алергічних захворювань та їх ускладнень.

ПК 11. Вміння проводити профілактику, діагностику та лікування системних захворювань сполучної тканини та їх ускладнень.

ПК 12. Вміння надавати невідкладну медичну допомогу та здійснювати інтенсивну терапію при невідкладних станах та загостреннях терапевтичних захворювань.

ПК 13. Здійснювати нагляд за побічними реакціями/діями лікарських засобів.

ПК 14. Застосовувати сучасні немедикаментозні методи лікування та реабілітації хворих терапевтичного профілю

ПК 15. Знати та аналізувати показники захворюваності, тимчасової непрацездатності, інвалідності, смертності у хворих терапевтичного профілю та шляхи їх зниження.

	<p>ПК 16. Знати організацію роботи лікарсько-консультативної та медико-соціальної експертних комісій.</p> <p>ПК 17. Спроможність брати участь у різних формах науково-практичної комунікації (клінічні та клініко-патологоанатомічні конференції, круглі столи, дискусії) у сфері внутрішньої медицини та охорони здоров'я загалом.</p> <p>ПК 18. Планувати роботу лікаря-терапевта та здійснювати аналіз її результатів.</p> <p>ПК 19. Керувати роботою середнього медичного персоналу.</p> <p>ПК 20. Вести медичну документацію</p> <p>ПК 21. Забезпечення дотримання правил безпеки на робочому місці, збереження документації та носіїв діагностичних зображень.</p>
<p>Програмні результати навчання (ПРН)</p>	<p>ПРН 1. Володіти фаховими знаннями, вміннями, навичками при виконанні практичної діяльності в галузі внутрішньої медицини.</p> <p>ПРН 2. Здатність демонструвати високий ступінь самостійності, відповідальності при веденні хворих терапевтичного профілю.</p> <p>ПРН 3. Вміти визначити і правильно розставити пріоритети проблем, які необхідно вирішити під час роботи з пацієнтами терапевтичного профілю.</p> <p>ПРН 4. Інтерпретувати та аналізувати інформацію з використанням новітніх інформаційних технологій.</p> <p>ПРН 5. Вміти генерувати нові ідеї чи процеси у передових контекстах професійної діяльності.</p> <p>ПРН 6. Пояснювати принципи, специфічність та адекватність методів дослідження, інформативність отриманих результатів.</p> <p>ПРН 7. Впроваджувати результати наукових досліджень у медичну терапевтичну практику.</p> <p>ПРН 8. Доповідати, вести дискусію на клінічних та патолого-анатомічних конференціях на високому професійному рівні.</p> <p>ПРН 9. Демонструвати безперервний саморозвиток та самовдосконалення інтелектуального, професійного та загальнокультурного рівня, самореалізацію.</p> <p>ПРН 10. Організувати лікувальний процес, оцінювати його ефективність, рекомендувати шляхи вдосконалення.</p> <p>ПРН 11. Мати навички міжособистісних взаємодій у медичному середовищі, організувати роботу</p>

	<p>колективу, формуючи чіткі правила комунікації всередині та сприятливий мікроклімат для конструктивної взаємодії учасників.</p> <p>ПРН 12. Ефективно спілкуватися, ділитися інформацією за допомогою електронних медичних карт або інших цифрових технологій.</p> <p>ПРН 13. Дотримуватися етичних принципів при роботі з пацієнтами, їх родичами, колегами по роботі.</p> <p>ПРН 14. Дотримуватися професійної доброчесності, нести відповідальність за результати лікування, профілактики, реабілітації.</p>
--	--

ПЕРЕЛІК
навиків та умінь з нефрології циклу тематичного удосконалення
для лікарів
«СИМПТОМАТИЧНІ ГІПЕРТЕНЗІЇ В КЛІНІЦІ ВНУТРІШНІХ
ХВОРОБ»

1. Оцінка даних рентгенологічних методів дослідження нирок та наднирників, серця та судин;
2. Оцінка ультразвукового дослідження нирок, серця, щитовидної залози;
3. Оцінка радіонуклідного дослідження нирок;
4. Диференціальна діагностика клінічних симптомів та синдромів за наявності вторинної АГ;
5. Лікування та профілактика вторинної АГ;
6. Лікувальна тактика у вагітних з вторинними АГ;
7. Покази та проти покази до оперативного лікування за наявності вторинної симптоматичної артеріальної АГ;

Критерії оцінки знань та вмінь
на циклі тематичного удосконалення для лікарів
«СИМПТОМАТИЧНІ ГІПЕРТЕНЗІЇ В КЛІНІЦІ ВНУТРІШНІХ
ХВОРОБ»

Рівень знань та вмінь оцінюється диференційовано з урахуванням ступеня опанування лікарем теоретичних знань, практичних навиків, які передбачені навчальною програмою.

Оцінка **«успішно складено»** ставиться лікарю, який глибоко і досконало засвоїв теоретичний матеріал, правильно ставить діагноз з врахуванням нової класифікації хвороб нирок, інтерпритує дані додаткових методів дослідження, уміє визначати тактику ведення хворого при різних варіантах перебігу хвороби, має глибокі знання з фармакодинаміки, фармакокінетики, знає протипоказання та побічні дії ліків та їх диференційоване застосування.

Оцінка «не складено» ставиться лікарю, який не знає значної частини програмного матеріалу, припускається суттєвих помилок під час відповіді, в т.ч. у конкретних клінічних ситуаціях при обстеженні хворого, припускається грубих помилок чи не знає клініко-фармацевтичного підходу вибору лікарських засобів при різних захворюваннях нирок.

**Методика проведення заліку за результатами циклу тематичного
удосконалення для лікарів
«СИМПТОМАТИЧНІ ГІПЕРТЕНЗІЇ В КЛІНІЦІ ВНУТРІШНІХ
ХВОРОБ»**

I етап: вирішення тестового контролю;

II етап: контроль практичних знань та навичок;

III етап: співбесіда викладача та слухачів, яка має за мету проведення контролю засвоєння теоретичних знань та визначення мотивації щодо подальшої самостійної роботи з літературою для удосконалення знань симптоматичних артеріальних гіпертензій.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Горбась І.М. Програма профілактики і лікування артеріальної гіпертензії в Україні // Мистецтво лікування. Журнал сучасного лікаря. — 2018. — №4. — С.42-43.
2. Заремба Є.Х. Роль сімейного лікаря в профілактиці серцево-судинних захворювань // Сімейна медицина. — 2014. -№1. — С.48-50.
3. Клінічна нефрологія / За ред. Л.А. Пирого. – К.: Здоров'я, 2015. – 528 с.
4. Передерій В.Г. Основи внутрішньої медицини / В. Г. Передерій, С. М. Ткач. — Вінниця: Нова книга, 2012. — Т.2: Захворювання системи кровообігу, ревматичні хвороби, захворювання нирок, загальні питання внутрішньої медицини. — С. 31-60.
5. Профілактика і лікування артеріальної гіпертензії в Україні: (в рамках виконання програми профілактики і лікування артеріальної гіпертензії в Україні): матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції , м. Київ, 17-19 травня 2017 р. / Ред.кол.: О.Ф.Возіанов (гол. ред.) та ін.; АМН України, Асоціація кардіологів України. — К. : [б. и.], 2017. — 157 с.
6. Клінічні рекомендації з артеріальної гіпертензії Європейського Товариства Гіпертензії (ESH) та Європейського Товариства Кардіологів (ESC) / <http://gt-medical.com.ua/wp-content/uploads/2016/07/2018>. - Український переклад. - 81 с.
7. Колесник М.О., Лапчинська І.І., Тащук В.К., Дядик О.І. та інш. Кардіоваскулярні ускладнення у хворих на хронічну хворобу нирок.- Київ, 2017.- 222с.
8. Beckett N., Peters R., Leonetti G. et al.; HYVET Study Group (2014) Subgroup and per-protocol analyses from the Hypertension in the Very Elderly Trial. J. Hypertens., 32(7): 1478–1487. Посилання: (www.umj.com.ua/uk/publikatsia-131500-arterialna-gipertenziya-standarti-nadannya-medichnoyi-dopomogi-likaryami-pervinnoyi-lanki-za-materialami-nastanovi-yevropejskogo-tovaristva-z-arterialnoyi-gipertenziyi-yevropejskogo-tovaristva-kardio)
9. Benetos A., Bulpitt C.J., Petrovic M. et al. (2016) An Expert Opinion From the European Society of Hypertension-European Union Geriatric Medicine Society

Working Group on the Management of Hypertension in Very Old, Frail Subjects. Hypertension, 67(5): 820–825. Посилання: (www.umj.com.ua/uk/publikatsia-131500-arterialna-gipertenziya-standarti-nadannya-medichnoyi-dopomogi-likaryami-pervinnoyi-lanki-za-materialami-nastanovi-yevropejskogo-tovaristva-z-arterialnoyi-gipertenziyi-yevropejskogo-tovaristva-kardio)

10. Blood Pressure Lowering Treatment Trialists' Collaboration (2014) Blood pressure-lowering treatment based on cardiovascular risk: a meta-analysis of individual patient data. Lancet, 384(9943): 591–598. Посилання: (www.umj.com.ua/uk/publikatsia-131500-arterialna-gipertenziya-standarti-nadannya-medichnoyi-dopomogi-likaryami-pervinnoyi-lanki-za-materialami-nastanovi-yevropejskogo-tovaristva-z-arterialnoyi-gipertenziyi-yevropejskogo-tovaristva-kardio)
11. Brunström M., Carlberg B. (2018) Association of blood pressure lowering with mortality and cardiovascular disease across blood pressure levels: a systematic review and meta-analysis. JAMA Intern. Med., 178(1): 28–36. Посилання: (www.umj.com.ua/uk/publikatsia-131500-arterialna-gipertenziya-standarti-nadannya-medichnoyi-dopomogi-likaryami-pervinnoyi-lanki-za-materialami-nastanovi-yevropejskogo-tovaristva-z-arterialnoyi-gipertenziyi-yevropejskogo-tovaristva-kardio)

Схвалено на засіданні кафедри внутрішньої медицини «_16_»_травня_2023 р. (протокол № 21)

Зав. кафедри внутрішньої медицини
д.мед.н., професор

Олександр ФЕДІВ

Схвалено на засіданні організаційно-методичної комісії з післядипломної освіти
«_17_»_травня_2023 р. (протокол № 2)

Голова організаційно-методичної комісії
з післядипломної освіти
доцент

Андрій БАМБУЛЯК